

Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Historia

Annelie Andersson

Högstadiets läroböcker i historia om medeltiden

En studie för åren 1921-2003

The secondary textbooks in history about middle age

A study between the years 1921-2003

Historia
C-uppsats

Datum/Termin: 07-01-18/Ht-06
Handledare: Christer Persson
Examinator: Peter Olausson

Abstract

The purpose of this articles was to examine textbooks used in secondary school to study the middle ages between the years 1921-2003. The aim is to establish if there is a clear change between these times and if middle ages are described as a dark and dismal period in all of the texts.

I have chosen to look at four different books from the years 1921, 1950, 1967 and 2003. I have used a theory that Michael Nordberg has written, he argues that the middle ages were not so dark and dismal and ridden with misery as many people think.

You can see a clear change between the books when you review them, for example the book from 2003 studies different aspects of the middle ages than the book from 1921, it takes a wider perspective. The two oldest books from 1921 and 1950 discuss only one or two important issues. While the two books from 1967 and 2003 discusses these in part however they view a far wider perspective. Also when the text describes the middle ages as a dark and dismal, the tone of this text is very different. I think that the book from 2003 has established a good balance in the information it gives and the way in which it is written.

At the end I would like to say that it has been a development about how the textbooks are written. You can say that the development is going in the right direction, which we should be very thankful for.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Teori	2
1.2 Syfte och forsknings frågor	3
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Källor och metod	4
1.5 Tidigare forskning	5
2 Undersökning	8
2.1 Berättelser ur allmänna historien för folkskolan	8
2.1.1 De germanska folkvandringarna och länsväsendet	8
2.1.2 Karl den store	9
2.1.3 Muhammed och araberna	9
2.1.4 Kyrkan	10
2.1.5 Uppfinningar	11
2.2 Historia och samhällslära för folkskolan, 1, Sveriges historia	12
2.2.1 Katolska seder, bruk och landskapet	12
2.2.2 Kungarnas roll	13
2.2.3 Adel, präster, borgare och bönder	15
2.2.4 Gotlands storhets tid och heliga Birgitta	15
2.2.5 Socialhistoria	16
2.3 Historia, lärobok för grundskolan, årskurs 9	16
2.3.1 Hunnerna och germanerna	16
2.3.2 Kristendomen och det östromerska kejsardömet	17
2.3.3 Arabvärlden	17
2.3.4 Vikingatåg i västerled	18
2.4 Gleerups historia punkt SO	18
2.4.1 Folkvandringarna	19
2.4.2 Socialhistoria	19
2.4.3 Arabvärlden	21

2.4.4 Norden under medeltiden, människorna och kyrkan	22
3 Slutsats och diskussion	24
4 Sammanfattning	30
Referens- och litteraturlista	31

1. Inledning

Just all historia kommer vi aldrig ifrån, vi behöver kunna vår historia för att lära oss av alla misstag för att kunna bygga ett samhälle som hela tiden kan bli bättre än vad den är idag. Anledningen till att jag valde att skriva och jämföra historieböcker på högstadiet var att jag läste en kurs i somras i religionshistoria där jag gjorde en liten uppsats om just läroböcker om hur religionen islam framställs. Jag tyckte att det var väldigt intressant och jag började verkligen tänka och fundera på hur läroböcker är upplagda och vad de olika författarna anser är viktigt att ta med i sina böcker. Att jag valde att jämföra böcker på högstadiet och inte på gymnasiet beror på att när jag tittade runt på vilka uppsatser som var gjorda inom det här området på universitet så var de som fanns gjorda på gymnasiet. Detta gjorde mitt val enkelt eftersom det kändes roligare att göra en uppsats som skiljer sig lite grann mot dem som redan finns. Samtidigt har jag inte hört att någon annan i klassen ska göra en läroboks analys på just högstadiet.

Att jag valde att titta på just medeltiden i böckerna beror på att jag tycker att det är en mycket intressant tidpunkt i historien. Det händer väldigt mycket, både positiva och negativa saker och så antog jag att det kunde skilja sig en del åt i böckerna, eftersom medeltiden har framställts lite olika beroende på vilket årtionde man är i.

Jag anser att alla lärare behöver komma i kontakt med att titta på olika läroböcker, att granska dem ordentligt. Jag tror inte att många av dagens lärare ute i skolorna bryr sig så mycket om att titta runt och engagera sig ordentligt vid val av läroböcker som de ska använda i sin undervisning. När man har gjort det en gång märker man på ett annat sätt att det kan skilja sig väldigt mycket åt beroende på vilken bok man väljer. Jag anser att det här arbetet har fått mig att se på läroböcker på ett annat sätt än vad jag gjorde tidigare. Detta anser jag att jag kommer ha med mig på ett positivt sätt när jag kommer ut i verkligheten och ska arbeta som lärare.

Man hade inte så höga krav på läroböckerna i historia förr i tiden, ibland reagerade man på hur mycket de kostade, men det var allt. Först år 1940 i läroboksnämndens instruktion, sades det att läroböckernas omfattning och disposition skulle motsvara undervisningsplanerna och att böckerna skulle vara objektiva. Det är först under den här tiden som det blir en debatt och det blir en granskning av läroböckernas uppbyggnad.¹ Det här tog jag med för att jag visste inte att det var först år 1940 som de började titta lite mer noggrant på läroböckerna. Det ska bli intressant att se om boken från 1921 skiljer sig mycket från de andra eftersom den

---

¹ Andolf, 1972, s, 135

skrevs innan de började granska läroböckerna på ett nytt sätt än vad som gjorts tidigare.

1.1 Teori

Teorin som används i den här uppsatsen är hämtad från boken, *den dynamiska medeltiden* som är skriven av Michael Nordberg. Han har undervisat, läst och forskat mycket om medeltiden i ca 40 år och den här teorin sammanfattar vad han har kommit fram till med sina studier och forskningar. Jag har valt den här teorin för att jag vill se vad en teoretiker har för tankar om medeltiden och kunna se och jämföra hans tankar med vad som skrivs i läroböckerna, se skillnader och likheter.

Nordberg säger att medeltiden ofta är förknippad som den mörka perioden, med våld, godtyckligt förtryck, inget som utvecklas och att det är allmänt elände. Att det har blivit på det här sättet beror mycket på de italienska humanisterna på 1400- och 1500-talen. De lärda som levde där tyckte att de gjorde att antikens kultur återuppväcktes från att ha varit död en lång period. På 1700- och 1800-talen var bilden av medeltiden nedsättande, men efter andra världskriget har bilden förändrats radikalt till det bättre. Men tyvärr kom den nya bilden av medeltiden inte ut till alla läroboksförfattare, många hade fortfarande kvar den gamla bilden av medeltiden. I vår tids undervisning av historia har man inte tid för annat än den enklaste sortens generaliseringar om valda s.k. epoker. Detta gör att det ofta blir snedvridna perspektiv och missförstånd.²

Han säger också att man ofta sätter en "etikett" på varje tidsperiod i historien och man har och får då en förutfattad mening om varje period. Men om man skulle plocka bort dessa etiketter på varje period och försöka se ett sammanhang på själva helheten skulle man vidga vyerna och få en ökad förståelse på ett helt annat och nytt sätt.³

Det bästa vore enligt Nordberg att ta bort termen medeltid. Men så gott som alla har den här termen i sitt medvetande vilket skulle göra det så gott som omöjligt att få bort den. Han har också kommit fram till att från 1100-talet till 1400-talet är en av de mest spännande perioderna i Västeuropas historia, som t ex när det gäller kvinnornas ställning, den idéhistoriska utvecklingen och utvecklingen av förhållandet mellan klasser och sociala grupper.⁴

Något som inte är speciellt känt under medeltiden är det som rör kvinnornas ställning. När det gäller den idéhistoriska utvecklingen finns det mycket överraskningar ju mer man

---

² Nordberg, 1996, s, 9-10

³ Nordberg, 1996, s, 10

⁴ Nordberg, 1996, s, 11

tittar närmre på det. Som när det gäller sociala och politiska förhållanden, könens förhållande till varandra, kyrkans ställning, världsbilden och naturvetenskapen. Man kan se att från och med slutet av 1200-talet är deras föreställningar och teorier ganska moderna och helt klart före sin tid.⁵

1300- och 1400-talen är en period som de flesta historiker inte vill veta av. Denna period betecknas som en förfallsperiod med katastrofer och allsköns elände. Ibland kallar man det en övergångsperiod och det är i bästa fall som man kallar det så. Att det har blivit så här beror mycket på t ex pesten som härjade då, ekonomiska kriser och Englands och Frankrikes historia har hundraårskriget mellan åren 1338-1453, vilket gjorde att nästan all europeisk politik blev lidande. Allt detta var naturligtvis sorgligt och hemskt, men skilde det sig mycket från andra perioder? Nej, det gör det inte, det var mycket krig efter 1500-talet där civilbefolkningen drabbades hårt genom plundring osv. Likaså fortsatte pestepidemierna med jämna mellanrum fram till början av 1700-talet och under 1600-talet var svält och missväxt vanligt.⁶

Med det här vill Nordberg säga att senmedeltiden inte var värre än andra perioder. Det här var en tid med mycket förändringar på alla områden, en tid som var dynamisk och utvecklande.⁷

1.2 Syfte och forsknings frågor

Syftet med den här uppsatsen är att titta på om dessa fyra olika läroböcker från 1921 fram till idag skiljer sig mycket åt. Vilka olika delar tas upp i läroböckerna och kan man se en tydlig skillnad beroende på vilket årtionde som boken är skriven? Kan man t ex se en tydlig utveckling i läroböckerna ju nyare de blir? Jag vill alltså som blivande lärare titta på läroböcker på ett helt nytt sätt som jag tror och anser att jag kommer att ha nytta av när jag kommer ut i verkligheten. För att uppnå mitt syfte kommer jag att försöka belysa dessa två frågor;

Hur har läroböckerna i historia när det gäller medeltiden förändrats från år 1921 fram till år 2003?

Kan man se en förändring i böckerna när det gäller hur medeltiden framställs, framställs den som mörk och trist i alla böcker?

---

⁵ Nordberg, 1996, s, 12

⁶ Nordberg, 1996, s, 13

⁷ Nordberg, 1996, s, 13

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att titta på läroböcker mellan åren 1921-2003 och inriktat mig på perioden medeltiden. Anledningen till att jag valde från år 1921 var att jag ville gå tillbaka ett antal årtionden för att få en bredare bild av hur läroböckerna såg ut och hur de ser ut idag. Jag var även tvungen att begränsa mig till en viss tids period för att arbetet inte skulle bli för stort. Jag valde medeltiden mestadels för att det är en spännande period enligt mig, där det händer mycket olika saker. Att jag valde just att titta på fyra olika böcker beror på att jag var tvungen att begränsa mig och om jag hade valt att ta med fler böcker hade arbetet antagligen blivit för brett.

1.4 Källor och metod

Jag har valt att titta på fyra olika läroböcker för högstadiet, närmare bestämt:

Berättelser ur allmänna historien för folkskolan, av Georg Brandell från 1921.

Historia och samhällslära för folkskolan 1, av Ture Toldner från 1950.

Historia, lärobok för grundskolan, årskurs 9, av Wilhelm Tham och Bengt Åke Häger från 1967.

Gleerups historia punkt SO av Erik Nilsson, Hans Olofsson och Rolf Uppström från 2003.

Det finns många olika läroböcker att välja på men det som begränsade mitt val en hel del var att det var svårt att få tag på lite äldre läroböcker, det fanns inte så mycket utbud att välja på.

Jag har gått tillväga som så att jag ringde till skolmuseet här i Karlstad och åkte dit för att titta vad de hade för böcker. Jag hittade där böckerna från 1921, 1950 och 1967, boken från 2003 fick jag tag på i universitetsbiblioteket. Det som jag hade önskat att jag hade fått med var en bok från 1970 eller 1980-talet. Tyvärr fick jag inte tag i någon sådan bok därför fick det bli ett litet glapp på den perioden. Jag har ringt runt till olika skolor, tittat på olika bibliotek och frågat vänner om någon bok från denna period, men tyvärr fick jag inte tag på någon, vilket jag anser är synd. Jag har även läst olika böcker om studier av just läroböcker och läst olika böcker om medeltiden för att få en bredare bild och få mer kunskap, innan jag började med uppsatsen.

När jag valde ut vad jag skulle ta med i min uppsats från läroböckerna så fick jag ta ut det som jag ansåg var det viktiga att ta med. Framförallt ta med sådant som jag såg skilde sig mycket åt mellan böckerna, för att få fram den bästa faktalitteraturen enligt mig.

Jag anser att det finns material att bygga på för att kunna forska mer om hur läroböcker är formulerade och upplagda. Man kan både fråga lärare och elever om deras syn på just

läroböcker. Med det menar jag att det går att forska mycket på det här området och få fram mycket olika resultat beroende på hur man väljer att lägga upp sin uppsats.

1.5 Tidigare forskning

Lärobok om läroböcker skriven av läromedelsförfattarnas förening, är en bok som tar upp bl.a. om vad man ska tänka på när man väljer läroböcker. Den berättar också lite om historien bakom alla läroböcker. Det kom ut skolböcker på ett ganska tidigt stadium. Den dominerande skolboksförläggaren var Norstedts förlag och i början av det nya seklet kom även förlaget Bonniers att bli stora. Skolböckerna för folkskolan skulle förändras och inte längre vara tråkiga och moraliserande. Det kom mer skönlitterära läsböcker för barn och ungdomar. År 1928 gick olika förlag samman och bildade svenska bokförlaget som fanns i 40 år. Under 1950-talet var Almqvist & Wiksell och Natur och kultur stora. Många olika förlag kämpade för att kunna konkurrera med varandra och när Lgr 62 kom och grundskolan infördes fanns det många skolböcker att välja på. De förlag som fanns under 1990-talet var, Almqvist & Wiksell, Natur och kultur, Biblioteksförlaget, Verbum, Gothia, Gleerups, Läromedelsgruppen, Corona, Tefy, Bonnier läromedel, Dialogos och Ekelunds förlag.⁸

I uppsatsen *Ras? En undersökning om framställningen av ras i läroböcker i historia för gymnasieskolan under perioden 1930-idag*, skriven av Dudas Kovacs, berättas det att det har funnits läroverk i Sverige sedan år 1894. År 1905 fick läroverken två olika stadier, en realskola och ett fyra årigt gymnasium. År 1950 bestämdes det att man skulle slå ihop realskolan och folkskolan och göra en nioårig skola. Innan 1940-talet var det statsidealism, nationalkänsla och fosterlandskärlek som betonades i historieundervisningen. Under 1940- och 1950-talet blev det viktiga att ta upp om de senaste århundradena och årtiondena. Skolan skulle anpassas till det demokratiska samhället. Under 1960-talet ville man genom att använda sig av historien kunna förklara dagens problem som är i samhället.⁹

I Kjell Härenstams bok, *Skolboks-islam*, där han har jämfört olika läroböcker mellan åren 1962-1980 har han har tittat på hur religionen islam framställs. Enligt läroplanerna som finns idag ska läroböckerna bara vara en liten del av vad lärarna ska använda i sin undervisning.¹⁰

---

⁸ Läromedels författarnas förening, 1991, s,124-129

⁹ Kovacs, 2003, s, 13-14

¹⁰ Härenstam, 1993, s, 27

“Läromedel är sådant som lärare och elever kommer överens om att använda för att nå uppställda mål.”¹¹

“Gymnasieskolans undervisning får under inga förhållanden vara så bunden av läroboken, att kurserna bestäms av denna, eftersom läroboken normalt endast ger en mindre del av undervisningens mål.”¹²

Sedan 1950- och 1960-talen har de centrala läromedlens roll i själva undervisningen ökat. Och gällande att enligt Lgr-80 och Lgy-70 kan man som lärare välja fritt när det gäller val av läromedel. Läroplanerna vill att eleverna på högstadiet och gymnasiet ska vidga det internationella och utomeuropeiska perspektivet.¹³

När det gäller högstadiets och gymnasiets historieböcker så är boken, *Levande historia 2* den bok som tar upp mest om islams historia. Den tar upp om den ursprungliga historien fram till det osmanska väldet, om de stora geografiska upptäckterna och mycket om den kulturella och vetenskapliga utvecklingen under Bagdad-kalifatet. Läsebok 2 som tillhör den levande historien har också mycket material om den här perioden. Men sedan står det inte mycket om de muslimska länderna. Den europeiska kolonialismens roll i muslimska länder berörs också väldigt lite. Men det som det står mest om när det gäller muslimska länder är när det gäller konflikter och krig efter andra världskriget. Detta betyder att eleverna får läsa om islam och deras krig och konflikter men väldigt lite om vad som har gjort att det blivit just dessa konflikter.¹⁴

I boken *historieundervisnings teori*, skriven av Södring Jensen, skrivs det att det finns många olika synpunkter på varför man bör undervisa i historia. Vad man bör undervisa om och på vilket sätt det bör göras. Historia ger en konkret kunskap om människor och säger mer om människor än vad vissa psykologiska teorier som görs idag säger. I historien möter vi många fler intressanta människor än vad som finns idag. Genom att lära av dom, försöka att förstå dem, blir vi mer toleranta som människor.¹⁵

T.o.m. barn har en historia, de flesta har upplevt att de blivit skilda från familjen för att de ska till t ex skolan och alla barn har egna erfarenheter.¹⁶

I boken *historiedidaktiska utmaningar*, skriven av Ulf Zander, står det att

---

¹¹ Skolöverstyrelsen, 1980, s, 50

¹² Skolöverstyrelsen, 1975, s, 50

¹³ Härenstam, 1993, s, 29-37

¹⁴ Härenstam, 1993, s, 270-271

¹⁵ Jensen, 1978, s, 38

¹⁶ Jensen, 1978, s, 164

historieundervisningen i skolan har en mycket viktig funktion. De bilder som barn och ungdomar får när de är unga, från deras förflutna, av oss själva, av vår historia och bilderna som förmedlas genom skolböckerna är oerhört väsentliga. Vad t ex läroboksförfattarna anser är viktigt styr barnen och ungdomarnas syn och uppfattning av historien. Detta leder även till vad de kommer att ha för ställningstagande i framtiden.¹⁷

I boken *Läroboks kunskap*, skriven av Staffan Selander, berättas det om att under olika perioder har ämnet historia varit sammanslaget med andra ämnen, t ex med geografi, statskunskap och samhällslära under 1800- och 1900-talen. I början av 1800-talet förelåg antiken som ett etiskt föredöme, sedan lade man mest betoning på Sveriges historia och år 1869 skrevs Sveriges historia tillsammans med Nordens historia. Runt början av 1900-talet blir den nyare tiden viktigt och samtidigt väcks det protester mot nedskärningen av äldre epoker. I ett antal decennier blir det en kamp om historieämnet, vissa förespråkade en betoning på kulturhistoria och samhällsförhållanden och andra förespråkade individers handlande och statshistoria. Efter andra världskriget blir det viktigt med ett internationellt perspektiv samtidigt som tidsperspektivet minskar.¹⁸

---

¹⁷ Zander, 1998, s, 35

¹⁸ Selander, 1999, s, 64-65

2. Undersökning

2.1 Berättelser ur allmänna historien för folkskolan

Den här boken från år 1921 tar upp dessa olika kapitel, de germanska folkvandringarna, länsväsendet, Muhammed och araberna, den katolska kyrkan, korstågen, kyrkans kamp och uppfinningar.

2.1.1 De germanska folkvandringarna och länsväsendet

Germanerna levde norr om det romerska riket, de levde av boskapsskötsel, fiske, jakt och åkerbruk. De levde ofta på samma plats men deras kärlek till äventyr och faror gjorde att de ibland sökte sig till nya platser.¹⁹

Tidigare hade germanerna fått invandra i det romerska riket. De fick även arbete där som att t ex försvara gränsen mot andra germaner. Mot slutet av 300-talet blev den germanska invandringen så stor att det kom att leda till rikets undergång.²⁰

Hunnerna är en mongolisk folkstam som kom från det inre Asien och stormade fram över östra Europas slätter. Hunnerna beskrivs som fula och tjocka, de åt rött kött och vilda örter, de bodde och levde på hästryggen och de skrämde både romare och germaner. När hunnerna invaderade ledde det till att de germanska folken flydde från sina boplatser och flydde in på det romerska rikets område. Västgoterna kom att lyckas intaga Rom, men de stannade inte länge i Italien, de vandrade vidare till södra Gallien, nuvarande södra Frankrike. Sedan vandrade de vidare till Spanien där de bildade ett eget rike. I slutet av 480-talet kom den östgotiska stammen att bryta sig in i Italien och tog över landet.²¹

År 476 störtades den sista västromerska kejsaren och då föll det västromerska riket. Det blev ett antal mindre riken som bildades i de västromerska rikets ruiner, som t ex dagens Frankrike och England. De invandrade germanerna i speciellt Frankrike och de spanska och italienska halvöarna, blandade sig med de romerska invånarna. Detta kom att leda till att det blev ett blandfolk som kallades romaner. I Tyskland var det bara germaner som levde och likaså i England, de gamla invånarna utrotades och germanerna tog åt sig kristendomen fort. Det östromerska riket föll år 1453 då turkarna erövrade Konstantinopel, men den grekisk-romerska kulturen kom att bibehållas.²²

När germanerna gått in i ett land fick alla fria män jord att odla och blev självägande

---

¹⁹ Brandell, 1921, s, 30

²⁰ Brandell, 1921, s, 31

²¹ Brandell, 1921, s, 31-32

²² Brandell, 1921, s, 32-33

bönder. I utbyte skulle de göra krigstjänst. Men många ville inte göra krigstjänst och de lämnade då sina gårdar till stormän, detta kom att leda till att bondens ställning kom att försämrans. Stormannen styrde och bestämde allt och bönderna blev livegna och fick samma ställning som trälarna hade haft. T.o.m. stormännen skulle lyda andra högre stormän, de arbetade för dem och lovade följa dem i krig och visa dem trohet, de fick då en bit av stormannens gods. Stormannen som givit bort ett gods kallades länsherre och de som tagit emot kallades vasaller.²³

Länsherrarna stod under kungens tjänst, de skulle följa honom i krig och godsen hade de fått av honom. Men eftersom länen gavs bort till olika människor kom kungens makt att minska eftersom alla styrde och ställde som de själva ville.²⁴

2.1.2 Karl den store

Karl den store härskade under slutet av 700-talet och början av 800-talet över frankernas rike, han utvidgade riket oerhört mycket genom erövringar. Man ansåg tillslut att det västromerska riket var återupprättat och han kom att bli utropad till romersk kejsare. Några år efter Karl den stores död delades hans rike upp mellan hans tre sonsöner, det blev då Tyskland, Frankrike och Italien. Karl den store höll ordning och reda i sitt rike genom att vara sträng men samtidigt fick församlingarna bra präster och biskopar och nya kloster och kyrkor byggdes, även skolorna förbättrades och utvecklades. Han ville att alla barn skulle lära sig skriva, läsa och bry sig om kristendomen. Men det blev inte riktigt som han hade tänkt sig, alla var inte intresserade av det. Karl fick inte så mycket utbildning som ung, men ville lära sig och när han dog var han en högt utbildad man.²⁵

2.1.3 Muhammed och araberna

Araberna bodde i tält och flyttade omkring med sina kameler, hästar och annan boskap, de var även högt utvecklade när det gällde poesi. I början av 600-talet uppträdde Muhammed som gjorde att en ny religion bildades. Muhammed blev tidigt föräldralös och blev vallgosse. Han ansåg sig vara profet efter att ängeln Gabriel uppenbarat sig för honom. Han försökte övertyga Meckas invånare om hans tro men var tillslut tvungen att fly till Medina år 622. I Medina fick han många anhängare och till slut förenades alla de arabiska stammarna till ett rike och antog Muhammeds lära. Muhammeds lära kallas islam och är nedskriven i Koranen som är

---

²³ Brandell, 1921, s, 34

²⁴ Brandell, 1921, s, 34

²⁵ Brandell, 1921, s, 35

muhammedanernas heliga bok. Muhammed sa att, Allah är den enda guden, men han sa också att Mose, Abraham och Kristus var profeter.²⁶

De som kom att efterträda Muhammed kallades kalifer, de fortsatte i Muhammeds spår att sprida islam och lyckades mycket bra. När arabernas rike var som störst sträckte det sig från atlantiska oceanen till Indus och omfattade främre Asien, spanska halvön och hela norra Afrika, men det höll inte så länge eftersom det blev uppror.²⁷

2.1.4 Kyrkan

När kristendomen blev statsreligion försökte präster och biskopar skriva ner den rätta läran i dogmer och lärosatser. En av lärosatserna, skärselden sa att när människan dog var de flesta själar inte rena nog utan var tvungna att renas först genom plågor och straff innan de kunde gå vidare in i den himmelska saligheten. Jesus mor Maria betraktades som gudomlig och martyrer och människor som höjt sig över vanliga dödliga kallades helgon. Martyrernas gravar blev heliga och många vallfärdade dit och man trodde också att helgonens kvarlevor kunde bota sjukdomar. Om man uteslöts ur kyrkan kunde man inte nå den himmelska saligheten och man blev bannlyst. Man kan säga att kyrkan hade en väldigt stor makt över folket.²⁸

Prästerna kallades andliga och de övriga lekmän, prästerna ansågs även vara mer värdiga och förmer än andra. Bland prästerna fanns också olika grader, prästerna i församlingarna var lägst och Kristus ansågs vara konung. Hans ställföreträdare på jorden var påven eller biskopen i Rom, men även biskopen i Konstantinopel gjorde anspråk på detta. Detta ledde till en strid som ledde till att kristendomen föll i två olika kyrkor, den grekisk-katolska och den romersk-katolska.²⁹

Medeltidens människor ansåg att människan skulle utrota alla köttsliga begär genom att plåga sin kropp, man skulle ägna sig åt bön och gudomliga betraktelser. Men det var svårt att leva så här och därför drog sig många till obebodda trakter för att undkomma alla frestelser och dessa människor kallas eremiter och till slut uppstod kloster för dessa människor. År 529 anlades det första klostret i västerlandet i Italien. Där bestämdes att munkarna skulle leva i fattigdom, ogifta, i kyskhet och lyda klostrets föreståndare. De skulle också fasta och ägna sig åt t ex jordbruksskötsel. Men mot slutet av medeltiden föll klosterlivet en del och munkarna

---

²⁶ Brandell, 1921, s, 36

²⁷ Brandell, 1921, s, 37-38

²⁸ Brandell, 1921, s, 38-39

²⁹ Brandell, 1921, s, 39-40

levde ett mer sedeslöst liv.³⁰

De kristna som färdades till olika orter som de ansåg var heliga kallades pilgrimer, en ort var Jerusalem. Det gick bra fram till att turkarna tog över staden, turkarna misshandlade och dödade de kristna som ville besöka Kristi grav. Länderna i väst blev nu förbittrade och påven Gregorius den sjunde gjorde en plan att vallfärda beväpnade till Jerusalem. Han dog innan det hann påbörjas men påven Urban den andre tog över, han hade ett möte i staden Clermont i Frankrike där han uppmanade alla att ta till vapen. De lyckades erövra staden år 1099, men alla människor som levde i Jerusalem som var icke kristna mördades.³¹

Till slut återtog Jerusalem av muhammedanerna, tre korståg utfördes och i slutet av 1200-talet blev de kristna helt utdrivna ur Palestina.³²

Den katolska kyrkan hade fått flera kraftfulla påvar. En var Gregorius den sjunde, han ansåg t ex att prästerna skulle leva i celibat och att kyrkans gods skulle slippa att betala skatt. Men alla ville inte följa hans bestämmelser och de som inte löd blev bannlysta. Den mäktigaste påven under medeltiden var Innocentius den tredje och han ville också vara den högsta ledaren. Under den här tiden växte det fram en fiende i kyrkan, som kom att kallas kättare och de fördömde kyrkan. Det pågick ett krig i 20 år för att få bort dessa kättare och de blev till slut utrotade och många dog.³³

Påven Bonifacius den åttonde som var påve mellan åren 1294-1303 kom i krig med konung Filip den sköne i Frankrike som var den mäktigaste fursten. Det berodde bl.a. på att kungen tog ut skatt av de andliga, Bonifacius blev tillfångatagen och dog strax därefter. Även nästa påve förödmjukades, dessa skeenden ledde till att påven inte hade samma makt som tidigare. Johan Hus var en präst som levde i Prag och som även var professor vid Prags universitet. Han kämpade för att bibeln skulle vara det som man levde efter, han blev bannlyst och var tvungen att fly, men fortsatte att predika för sin tro. Han kastades i fängelse och dömdes till döden som kättare.³⁴

2.1.5 Uppfinningar

Kompassen kom i slutet av medeltiden till Europa. Den ledde till geografiska upptäckter och gjorde det mycket lättare att hitta vid segling. Krutet började under 1300-talet att användas i Europa i krig, men man vet inte exakt när det kom till Europa, detta ledde till att ridderskapet

---

³⁰ Brandell, 1921, s, 40-41

³¹ Brandell, 1921, s, 42-43

³² Brandell, 1921, s, 43

³³ Brandell, 1921, s, 43-45

³⁴ Brandell, 1921, s, 45-46

förlorade sin betydelse. Böckerna var väldigt dyra så det var bara de riktigt förmögna som kunde köpa sig en bok. Ca år 1440 kom Johan Gutenberg på att man kunde rista in i trä en bokstav och detta gjorde det lättare att trycka ord. Senare kom han på att man kunde gjuta bokstäverna av metall så att de höll längre, nu var boktryckarkonsten uppfunnen.³⁵

2.2 Historia och samhällslära för folkskolan, 1, Sveriges historia

Denna bok från år 1950 tar upp dessa delar, katolska seder och bruk, landskapet och riket, Birger Jarl regerar i Sverige, Magnus Ladulås, adel, präster, borgare och bönder, Gotlands storhetstid, Magnus Ladulås söner, Magnus Erikssons lagstiftning, heliga Birgitta, Albrekt av Mecklenburg, Margareta och Erik av Pommern, Engelbrekt Engelbrektsson, unionskrigens tid, Kristian den andra och Gustav Vasa, jordbruket under medeltiden, handel och sjöfart under medeltiden, bergsbruket under medeltiden och skolväsendet under medeltiden.

Kapitlet börjar med att berätta om hur Sverige blev kristet (1060-1250) Den gamla kungaätten dog ut ca år 1060, den nya kungen som valdes hette Stenkil. Vid den här tiden säger man att medeltiden börjar och forntiden slutar. Den största skillnaden mellan forntid och medeltid var att fler människor blev kristna i Sverige.³⁶

2.2.1 Katolska seder, bruk och landskapet

Kristendomen under medeltiden skiljer sig mycket från kristendomen idag i Sverige, det var då den katolska läran som gällde. Under medeltiden fanns bibeln endast i handskrivna exemplar, men det fanns inte många, inte ens varje kyrka hade en. Helgon kallades de människor som levde ett fromt liv och den förnämsta var jungfru Maria. Man bad mycket och katolikerna trodde att när man dog kom man först till skärselden där själen skulle renas genom plågor.³⁷

Många människor som levde fromt bodde i kloster. Om man blev godkänd för att bli munk eller nunna var han/hon tvungen att avlägga de tre klosterlöftena, kyskhet, fattigdom och lydnad.³⁸

Under den här tiden var sammanhållningen dålig mellan landskapen och varje landskap hade sina egna lagar. Inom varje landskap fanns en lagman, han skulle t ex kunna hela lagen i

---

³⁵ Brandell, 1921, s, 46-48

³⁶ Toldner, 1950, s, 38

³⁷ Toldner, 1950, s, 39-40

³⁸ Toldner, 1950, s, 40-41

huvudet och berätta för andra vad som gällde, han var som en domare vid tvister och han stiftade nya lagar om det behövdes.³⁹

2.2.2 Kungarnas roll

Det var ofta strider när en ny kung skulle tillsättas. År 1250 dog kung Erik som var den sista kungen av den eriska ätten, den som efterträdde honom var Valdemar som var av folkungaätten. Men den som hade mest att säga till om under den här tiden var kungens högsta ämbetsman, Birger Jarl. Birger Jarl skrev lagar som skulle gälla i hela landet och den mest kända är fridslagarna, den innehöll tingsfrid, kyrkofrid och hemfrid. Han förbättrade mycket för kvinnorna och han kämpade också för att stärka landets näringsliv.⁴⁰

År 1266 dog Birger Jarl och kung Valdemar styrde själv, efter ett tag tog hans yngre bror Magnus över. När rika män reste runt och behövde övernatta, blev det hos någon bonde på vägen och bönderna tvingades att ge dem mat. Detta förbjöd kung Magnus och han fick namnet Ladulås därför att han satte lås för bondens lada.⁴¹

År 1290 dog Magnus Ladulås och efterträddes av Birger, hans äldsta son. Men så länge som Birger var liten var det Tyrgil Knutsson som ledde landet. Tyrgils makt var då mycket stor när Birger blev myndig. Men när det blev en strid mellan kungen och hans två bröder, Valdemar och Erik, stod Tyrgil på kungens sida. Men kungen svek sedan Tyrgil och lät fängsla och halshugga honom. Birgers bröder fängslade sedan Birger och efter några år blev han släppt på villkoret att han delade med sig av riket, nu hade Sverige tre kungar. Men efter några år hämnades Birger och han fängslade sina bröder och de fick sitta där tills de dog, detta kallas Nyköpings gästabud. Birger blev tvungen att fly till Danmark och Sverige var då utan kung, man valde då Magnus som var tre år och hertig Eriks son.⁴²

Regeringen i Sverige och Norge leddes av rådet så länge som Magnus var minderårig, han utfärdade sedan förbud mot trälldom. Han blev kung över hela den skandinaviska halvön och han tog en del av adelns gods vilket ledde till att han blev illa omtyckt av dem. Efter ett tag blev det uppror mot honom och det blev inbördes krig i Sverige. Ca år 1350 blev den nya lagboken färdig, Magnus Erikssons allmänna landslag, denna lagbok var en sammanställning av landskapslagarna. Det värsta som hände under Magnus Erikssons tid var digerdöden som härjade mellan år 1349 till år 1350.⁴³

---

³⁹ Toldner, 1950, s, 42-43

⁴⁰ Toldner, 1950, s, 44

⁴¹ Toldner, 1950, s, 45

⁴² Toldner, 1950, s, 52-53

⁴³ Toldner, 1950, s, 54-56

Albrekt av Mecklenburg blev kung i Sverige år 1364. Svenska stormän ville styra landet själva och gillade inte Albrekt, när Sverige anfölls av Norge fick han lova att ge alla sina slott till rådsherrarna för att få deras hjälp och då tappade kungen sin makt.⁴⁴

Margareta var drottning i Norge och Danmark och blev det också i Sverige. Hon ville sammanfoga de nordiska länderna till ett. Men hon lyckades inte, till hennes efterträdare valdes hennes släkting Erik av Pommern och han förenade länderna och detta kallas Kalmarunionen. Erik var inte omtyckt pga. av sitt sätt att regera, bönderna fick det svårt och de fick betala stora skatter.⁴⁵

Förhållandena blev till slut så svåra att man beslöt att klaga hos kungen med Engelbrekt i spetsen. Men det gick inte så bra och de beslöt då att med våld fördriva de tyska och danska fogdarna, detta gick bra och Erik avsattes och Engelbrekt valdes till rikshövitsman. Men stormännen ville inte att makten skulle ligga hos Engelbrekt och hans bönder och detta ledde till att Erik återinsattes som kung i Sverige. Men Engelbrekt lyckades avsätta honom igen. Engelbrekt blev mördad den 4 maj 1436 och hans viktigaste insatts var att han samlade de lägre folken till att kämpa mot de starkare.⁴⁶

Under den här tiden var det flera inbördes krig i Sverige och ofta var danskarna inblandade. Stormännen var oense om man skulle behålla unionen mellan Danmark och Sverige eller inte. Det fanns två olika partier, det unionsvänliga partiet och det svenska partiet.

När det svenska partiet var starkast valdes en svensk kung och när unionspartiet var starkast var den danska kungen även kung i Sverige. När Engelbrekt dog utsågs Karl Knutsson till riksföreståndare. När han dog år 1470 blev det Sten Sture d.ä. som blev riksföreståndare. Han lyckades besegra danskarna och därefter rådde fred med Danmark i 25 år. Under Sten Stures tid försvarade han folket mot att bli förtryckta av stormännen. Han dog år 1503 och efterträddes av Svante Sture och Svantes son Sten Sture d.y. tog över efter det. Danskarna försökte invadera Stockholm men besegrades. Men danskarna med Kristian II i spetsen gav inte upp och invaderade igen år 1520 och lyckades.⁴⁷

Kristian blev krönt till Sveriges kung och unionen var samman igen. Efter några dagar dömdes ca 80 personer till döden för att ha avsatt en ärkebiskop, detta har kallats Stockholms blodbad. Detta fick motsatt effekt än vad Kristian antagligen trodde. Sverige ville vara självständigt igen och Gustav Eriksson Vasa kom att leda befrielsekriget. År 1521 valdes Gustav Vasa till Dalarnas hövitsman, han blev jagad i lång tid. Han fick även titeln

---

⁴⁴ Toldner, 1950, s, 58

⁴⁵ Toldner, 1950, s, 60-62

⁴⁶ Toldner, 1950, s, 62-64

⁴⁷ Toldner, 1950, s, 65-67

riksföreståndare och han lyckades besegra danskarna och år 1523 valdes han till Sveriges kung.⁴⁸

2.2.3 Adel, präster, borgare och bönder

Det uppkom nya samhällsklasser under medeltiden. I Europa hade kungar och furstar börjat utrusta sina krigare i järnutrustning och de stred nu till häst. Magnus Ladulås ville också skaffa sig detta, men rustningarna var dyra så han sa att alla som ville göra krigstjänst till häst blev skattebefriade. Men det var bara de rikaste som hade råd med utrustningen, det är denna samhällsklass som kom att kallas adeln. De förnämsta bland adelsmännen kallades riddare. Vid utbildningen för att bli riddare fick man avlägga riddar eden, där man lovade att försvara den kristna tron, beskydda fader och moderlösa barn och vara trogen sitt land och sin kung.⁴⁹

De som arbetade för kyrkan skilde sig från de andra, de lydde under påven i Rom och kunde endast dömas av präster. Det beslutades att alla bönder skulle betala tionde till kyrkan och prästen, en slags skatt där bönderna skulle ge vart tionde av allt till prästen t ex var tionde gris. Städerna uppkom genom att handeln ökade och köpmän och hantverkare bosatte sig på platser där handeln var i full gång, borgare kallades dessa människor tillslut. Den samhällsklass som var flest var bönderna⁵⁰

2.2.4 Gotlands storhetstid och heliga Birgitta

Redan under forntiden hade bönderna på Gotland en stor handel med olika länder, det vet man eftersom man hittat så mycket olika mynt just på Gotland. Under 1100- och 1200-talen var Visby den rikaste staden i nordens, många utlänningar flyttade dit och handeln var livlig. När Visby var som störst levde det fyra gånger så mycket folk där än vad det gör idag, men efter 1200-talet tappade staden sin fattning.⁵¹

Heliga Birgitta föddes i början av 1300-talet. Hon gifte sig med Ulf Gudmarsson och de blev berömda för sin fromhet och godhet, efter att Ulf dog fick Birgitta uppenbarelser. Hon instiftade en ny klosterorden där det skulle finnas två avdelningar, en för munkar och en för nunnor. Hon dog 70 år gammal och blev då helgonförklarad av påven.⁵²

---

⁴⁸ Toldner, 1950, s, 67-69

⁴⁹ Toldner, 1950, s, 46-47

⁵⁰ Toldner, 1950, s, 48-49

⁵¹ Toldner, 1950, s, 50-51

⁵² Toldner, 1950, s, 57

2.2.5 Socialhistoria

Jordbruket hade en stor betydelse eftersom nästan alla levde av just jordbruket. Under medeltiden låg alla byns gårdar intill varandra och runt omkring själva byn låg åkern. Varje bonde fick en hel massa småbitar jord på olika ställen i byn. Vissa delar av jorden ägdes av storgodsägarna, kyrkan eller staten och kyrkan blev en stor jordägare. Hur rika bönderna var kunde man se genom att titta på hur många husdjur de hade.⁵³

Den äldsta kända staden i Sverige är Birka som var en viktig handelsplats. Men under tidiga medeltiden kom det till ytterligare ett antal städer som kom att bli viktiga för sjöfarten, handeln och hantverket. Husen i städerna byggdes av trä och några få av sten. Eftersom husen var byggda av trä och stod tätt ihop brann det ofta, det kunde hända att en hel stad brann upp. När det gällde handeln var det främst järn, hudar, skinn, smör och talg som man skickade iväg till Lübeck som sedan såldes. Till Sverige tog man emot salt, vin, humle, kläde och kryddor.⁵⁴

Man tror att man började bryta järnmalm ur bergen i Sverige under medeltiden. Förutom järnmalm bröt man koppar och silver.⁵⁵

Under medeltiden gick man i skolan mellan klockan 5 på morgonen till klockan 17 på eftermiddagen. På lördagar slutade man tidigare och på söndagarna var det läxförhör, lärarna var stränga och det gavs mycket ris. Det fanns få skolor och därför var det inte många som kunde läsa. Det fanns tre olika skolor, domskolor, stadsskolor och klosterekolor.⁵⁶

2.3 Historia, lärobok för grundskolan, årskurs 9

Den här boken från år 1967 tar upp delarna, hunner stormen, de germanska folkvandringarna, kristendomen vinner terräng, det östromerska kejsardömet, en ny religionsstiftare, den arabiska erövringen, den arabiska kulturen, det karolingiska riket, vikingatåg i västerled och vikingatåg i österled

2.3.1 Hunnerna och germanerna

Det berättas om hur mongolerna, folkstammar från Asien flyttade sig mot den kinesiska gränsen. Ett folkslag av mongolerna som kallades för hunnerna nådde fram till svarta havet vid mitten av 300-talet. De var grymma och hänsynslösa, där de drog fram skövlades allt, och

---

⁵³ Toldner, 1950, s, 69-72

⁵⁴ Toldner, 1950, s, 72-74

⁵⁵ Toldner, 1950, s, 75

⁵⁶ Toldner, 1950, s, 76-77

vid 400-talets mitt kom den kraftfulla härskaren Attila. Han ville gå vidare mot Västrom, eftersom det fanns mycket rikedomar där. I ett slag i östra Frankrike besegrades Attila och strax efter det försvann hunnerna.⁵⁷

När hunnerna invaderade Mellaneuropa började folkvandringstiden och germanerna som levde i dessa områden flydde. Under 400-talets första hälft skedde dessa folkvandringar och många städer plundrades på vägen. År 476 försvann Västrom, germanerna byggde boplatser där och grundade nya riken. Frankerna grundade ett rike i det gamla Gallien och franker och romare smälte tillslut samman till ett enat folk som talade franska.⁵⁸

2.3.2 Kristendomen och det östromerska kejsardömet

Kristendomen blev tillslut jämställd med de andra religionerna i det romerska riket och vann många anhängare. Man började bygga stora domkyrkor där biskoparna bodde, kristendomen vann även anhängare utanför romarriket och de första germanerna som kristnades var västgoterna. Till de nordiska länderna kom inte kristendomen förrän på 800-talet. Det dröjde länge innan alla kristna levde efter kyrkans krav. Men det fanns vissa människor som drog sig undan och bad och vissa gick ihop för att leva ett liv i fattigdom och lydnad och detta ledde till att klostren skapades. När kristendomen kom var många oense om läran och olika riktningar framträdde. Omkring år 600 kunde Gregorius den store som var biskop i rom säga att han var högre och starkare än andra biskopar, man säger också att han var den första påven. Det uppstod till slut den romersk-katolska kyrkan under påven i Rom och den grekisk-katolska under biskopen i Konstantinopel.⁵⁹

Under 500-talet ökade Östroms eller Bysans sin status medan det västromerska riket försvann. Kejsar Justinianus blev herre över Italien och drev en framgångsrik politik. Han t ex lät samla alla romerska lagar i en enda lagsamling. Under den här tiden byggdes t ex Sofia kyrkan och hippodromen. Det utmärkande i byggnaderna var väggmosaikerna och de mäktiga rundbågarna.⁶⁰

2.3.3 Arabvärlden

Muhammed dök upp ca 600 år efter att Kristus framträtt, huvudorten för araberna var Mecka med det berömda templet Kaba. Läran som Muhammed följde kallas islam och han predikade om en enda gud, Allah. Om man ville leva rätt ska man följa Allahs bud och utföra goda

---

⁵⁷ Häger, Tham, 1967, s, 111-112

⁵⁸ Häger, Tham, 1967, s, 112-114

⁵⁹ Häger, Tham, 1967, s, 114-116

⁶⁰ Häger, Tham, 1967, s, 117

gärningar. När de ber ska de vara vända mot Mecka, en gång varje månad ska de fasta och man ska en gång i sitt liv bege sig till Mecka. Alla Muhammeds läror är samlade i islams bibel, koranen.⁶¹

Muhammed krigade mot de otrogna och kaliferna fortsatte detta heliga krig efter honom. Araberna var väldigt duktiga krigare och de erövrade många länder. Men år 732 besegrades araberna av frankerhären och arabväldet sträckte sig vid denna tid från Persien till Spanien.⁶²

Araberna behärskade Medelhavet genom sina flottor, de hade hand om all handel mellan österlandet och västerlandet. De största köpmännen var araberna och judarna och den materiella kulturen höjdes i hela arabområdet. Åkerbruket fick vattningsanläggningar, exporten omfattade främst textil och metallvaror, konst och hantverksindustrin blomstrade. Araberna har haft stor betydelse för t ex alla lånord som kom till de europeiska språken. De har också varit stora inom medicinen, fysiken och astronomin, de var helt enkelt mycket duktiga vetenskapsmän.⁶³

2.3.4 Vikingatåg i västerled

Norden blev inte berörd av folkvandringarna i så hög grad. Men handelsmän från nordens seglade över Nordsjön eller östersjön för att handla eller röva och mot 700-talets slut var detta väldigt vanligt och man kan säga att det var en liten folkvandring. Dessa kallades vikingatåg och det viktiga var handeln och färderna gick oftast till det karolingiska rikets gränser. Men när det karolingiska riket fallit och de inte kunde försvara sig blev vikingarnas färder krigståg där de rövade och plundrade. Men vikingarna färdades också österut men man vet inte varför, men man vet att vikingarna grundade i t ex Ryssland flera kolonier. Vikingatågen avtog under 1000-talet och då hade dessa färder lett till en blomstringsperiod för nordens och det hade skapats bra förbindelser mellan nordens och sydliga länder.⁶⁴

2.4 Glerups historia punkt SO

Den här boken från år 2003 tar upp delarna folkvandringarna, medeltidens första århundraden, hur levde medeltidsmänniskan, feodalsystemet, nyheter och uppfinningar, högmedeltid blir senmedeltid, på gården, hur ser det ut utanför gården?, i slottet, Muhammed, arabstormen, vad hände med arabväldet, turkarna tar över, Konstantinopels fall, makten, nordens under

---

⁶¹ Häger, Tham, 1967, s, 117-119

⁶² Häger, Tham, 1967, s, 119-120

⁶³ Häger, Tham, 1967, s, 120-122

medeltiden och människorna och kyrkan.

2.4.1 Folkvandringarna

Nyårsnatten år 406 var jättekall. Över isen på Rhenfloden gick en här av olika germanfolk in över gränsen till romarriket, romarna kunde inte försvara sig längre. Germanerna gick dit för att stanna kvar och inte som det varit tidigare med kortvariga härjningar. Några årtionden tidigare hade hunnerna satt skräck i de olika germanfolken, de vann det mesta och alla var rädda för dem. Germanerna flydde då till det romerska området för att bli säkra, till slut besegrades hunnerna av germaner och romare. Romarrikets västra del var nu i upplösning pga. germanernas framfart.⁶⁵

I Västrom fanns det nu ett antal germanriken, de mäktigaste var västgoterna, östgoterna, vandalerna och frankerna. Germanerna levde ihop med romarna och de olika germanrikena försvinner ganska snabbt ur historien. Det finns dock ett undantag och det är frankerriket som kom att bli Frankrike. År 800 var frankerriket mäktigt och stort och franker kungen Karl den store kröns till kejsare. Karls rike bestod av Tyskland, Italien och Frankrike. Östrom finns kvar under hela medeltiden och där finns en ännu mäktigare kejsare. Slaver, araber och germaner försöker invadera Östrom men slås tillbaka hela tiden. Samtidigt växer det fram ett annat mäktigt rike i söder och det är arabväldet.⁶⁶

2.4.2 Socialhistoria

Europa blev uppdelat i olika stater genom folkvandringarna. Det var en orolig tid, vägar växte igen och broar rasade och man fick akta sig om man färdades på vägarna. Man började byta varor med varandra eftersom man inte tillverkade de romerska mynten längre. Men det som de flesta levde av var jordbruket.⁶⁷

Det feodala samhället kallades det medeltida samhället, det var uppbyggt som en pyramid med kungen högst upp. Kungen delade ut markområden eller förläningar till vasaller som var människor som han litade på. Vasallerna fick lova att hjälpa kungen om han behövde hjälp. Vasallen skulle vid krigsfara ställa upp med ryttare med stridshästar och rustning. Det delades ut områden till undervasaller och dessa män kunde också dela ut olika områden till andra personer.⁶⁸

---

⁶⁴ Häger, Tham, 1967, s, 124-126

⁶⁵ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 88

⁶⁶ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 89

⁶⁷ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 90

⁶⁸ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 90

Bönderna som var flest fanns längst ner i pyramiden, jorden de använde ägdes ofta av godsägare. Bönderna var tvungna att betala för att de använde jorden, så en viss del av det som de slet ihop skulle då ges bort till godsägaren. Man kan säga att bönderna försörjde alla människor och de hade det inte lätt.⁶⁹

Stigbygeln uppfanns på medeltiden, vilket gjorde det betydligt lättare för alla riddare. Hur stor armé läns herrarna hade var det som avgjorde hur stor makt de hade. Omkring år 1000 kom många olika uppfinningar inom jordbruket t ex plogen, vilket ledde till att jorden kunde vändas och blev på det sättet bättre. Sedan fick plogarna hjul vilket underlättade det ännu mer, det blev mer mat för att skördarna ökade. När bogträet uppfanns använde man hästen som draghjälp, det uppfanns även hästskor av järn och yxan förbättrades också. Alla dessa uppfinningar gjorde att det blev mer mat och detta ledde till att befolkningen ökade. Handeln ökade även den, mynten började användas igen, handelsstäderna blev mycket mäktigare som t ex Hamburg och Lübeck. Mellan år 1000 till 1350 byggdes det många kyrkor, religionen var oerhört viktig och de olika städerna visade sin rikedom genom att bygga många kyrkor.⁷⁰

Högmedeltiden sträcker sig från år 1000 till 1350 och det utvecklades mycket under den här tiden. Från år 1350 till 1500 kallas senmedeltid, under senmedeltiden blir det kris för jordbruket, det är mycket oroligt och digerdöden härjar och tar med sig ca 1/3 av befolkningen. När pesten har gett sig fanns det inte så mycket arbetskraft och kungarna och läns herrarna försökte höja avgifter och skatter, men detta ledde till många bondeuppror.⁷¹

Här beskrivs det hur människor levde under slutet av 1300-talet i Europa. Det beskrivs att familjen ofta är stor och det bor flera äldre släktingar på gården. Här har man levt och tillbringat så gott som alla dagar i sitt liv. Huset man lever i är litet och trångt, det är endast ett rum. Det finns en eldstad där all mat lagas, den vanligaste maträtten är köttspad, bröd och gröt. Man äter inte kött så ofta, men bönor, kål och ärtor äter man desto mer. För att köttet ska klara sig länge torkar man, röker eller saltar det mycket. Hur mycket mat man har under vintern beror på hur skörden har gått under sommaren och hösten. Tar maten slut får alla svälta och många dör då av olika sjukdomar pga. att de är undernärda. Allt man har i huset har man tillverkat själva som t ex träskeden, trätuggen och trätallriken.⁷²

Utanför gården finns det en stad ganska nära, där man kan handla det som behövs. Det finns t ex järn, salt, glasvaror, vin, kryddor och smycken att köpa. Det ligger också en borg utanför staden på en bergshöjd, en adelsman lever där och han äger också vissa av gårdarna.

---

⁶⁹ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 91

⁷⁰ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 91-93

⁷¹ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 93

⁷² Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 94

Han slipper betala skatt, men han ska istället kunna hjälpa kungen med folk vid krig. Han tar ut skatt av dem som bor på de gårdar som han äger. De som äger gården själva betalar skatt till kungen. Vart tionde av allt som produceras på gården ska lämnas till kyrkan och det kallas tionde. Man badar inte ofta så därför finns det mycket löss och loppor och det är knappt ingen som kan läsa eller skriva. Alla hjälps åt med arbetet på gården, t.o.m. de yngsta barnen och det som bestämmer hur länge man jobbar är dagsljuset. Kyrkan har stor makt över hur man ska leva och tänka och man går alltid i kyrkan en gång i veckan.⁷³

Människorna på slottet lever ett helt annorlunda liv än de som lever på gårdarna. Människorna har vackra, färgglada kläder och dessa kan vara sydda i material som brokad eller siden som var väldigt dyrt. Dessa människor arbetar aldrig och hur rika de var visades på deras smycken, frisyrier och hattar. Modet kunde växla mycket under medeltiden, ett tag var det modernt med tajta kläder och sedan var det modernt med put mage. Även de som levde på slottet hade löss för de var inte heller så noga med hygien.⁷⁴

2.4.3 Arabvärlden

Den arabiska halvön var ett sandigt ökenlandskap på 600-talet. Araberna levde som nomader och letade hela tiden efter nya betesmarker och vatten. Det var många strider mellan olika beduin-stammar, de stred om tex betesmark eller boskap. I början av 600-talet framträdde Muhammed, han grundade en ny världsreligion som kom att kallas islam. Han ansåg också att det bara fanns en gud, Allah. Tillslut kom muslimernas heliga skrift, koranen, som innehöll vad gud sagt till Muhammed, vilka uppenbarelser Muhammed hade fått. De som följde Muhammed kallades muslimer och han blev både älskad och hatad, till slut fick han fly till staden Medina, detta var år 622. Han hade inte så värst många anhängare när han flydde men när han dog år 632 var han herre över hela den arabiska halvön.⁷⁵

Ungefär 100 år efter Muhammeds död hade hans efterträdare erövat ett jätte stort område, det sträckte sig från Spanien till Indien. De som efterträdde Muhammed kallades för kalifer. De som tog över efter Muhammed var människor från hans familj, men det har varit oklart vilken släktgren som var den riktiga och detta har lett till att det har blivit två olika riktningar inom islam, shia-muslimer och sunni-muslimer.⁷⁶

Just islam genomsyrade hela samhället trots att det arabiska väldet hade många människor med olika religioner och språk. Det som var det viktigaste i alla städer var moskén.

---

⁷³ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 96

⁷⁴ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 97

⁷⁵ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 98-99

⁷⁶ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 99-100

I alla länder hörde man böneutrop och i alla domstolar dömdes alla efter muslimernas lagar. Det som skilde sig mest mellan muslimerna och de som tillhörde andra religioner var att de som inte var muslimer fick betala mycket högre skatter än vad muslimerna fick göra. I olika anläggningar för studier översattes t ex Aristoteles och Platons olika verk till arabiska. Det skrevs även böcker om matematik, astronomi och läkarböcker, de duktigaste läkarna fanns just i arabväldet.⁷⁷

Efter ett tag splittrades det stora arabväldet upp i olika småstater som var självständiga. Det heliga landet med staden Jerusalem, försökte de kristna ta tillbaka, men det gick inte så bra. En stam i Turkiet kallades osmaner och de utvidgade sitt rike och slog sig ner i Asien i dagens Turkiet. De lyckades till slut sätta stopp för Östroms historia. De tog staden Konstantinopel och staden döptes om till Istanbul som blev islams centrala plats.⁷⁸

År 1453 stormade turkarna Konstantinopel, de plundrade staden i hela tre dagar och människorna som bodde i staden tog man med sig till olika slavmarknader. Till staden Bysans kommer romarna till när de fick fly och kejsare Konstantin flyttar romarikets huvudstad hit. Staden byter namn till Konstantinopel. Staden har hand om handeln mellan länderna i öster och Europa, staden har hundratals vackra palats och kyrkor och det finns en massa rikedomar. Under senmedeltiden blir riket mindre, turkarna kommer och tar över och döper om staden till Istanbul och fram till år 1923 är Istanbul huvudstad i Turkiet.⁷⁹

2.4.4 Norden under medeltiden, människorna och kyrkan

Norden växer fram med Norge, Danmark och Sverige. Under vissa perioder är dessa tre länder ett enda rike som hade gemensam drottning eller kung. Den som först förenar dessa tre länder till en union är drottning Margareta som är dansk drottning. Först vid slutet av medeltiden blir Sverige ett självständigt land.⁸⁰

Man räknar med att medeltiden började ca år 1050 i nordnorden pga. att allt kom mycket senare hit än vad det gjorde i övriga världen. Även i Sverige blir det olika samhällsgrupper, adeln, prästerna, borgarna och bönderna, så mycket som 95 % av människorna var bönder vid den här tiden. Skillnaden mot länderna i övriga Europa var att bönderna i Sverige ofta ägde sin egen jord. Det finns bara en person i Sverige under medeltiden som är känd än idag och det är heliga Birgitta.⁸¹

---

⁷⁷ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 101

⁷⁸ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 102

⁷⁹ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 103

⁸⁰ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 104

⁸¹ Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 104-105

Kyrkan har mycket stor makt över människorna i Norden. De bestämde vad man skulle tänka och tro och de ägde mycket jord. Men det är genom kyrkan som man kunde ha kontakt med resten av länderna i Europa.⁸²

---

⁸² Nilsson, Olofsson, Uppström, 2003, s, 105

3. Slutsats och diskussion

Under den här rubriken ska jag diskutera vad som skiljer sig åt i de olika böckerna och om medeltiden framställs som en mörk och trist period eller inte. Kan man se en tydlig utveckling beroende på vilket årtionde böckerna är skrivna? Dessa frågor ska jag försöka tydliggöra och belysa i den här slutsatsen och diskussionen. Detta för att visa vad jag har kommit fram till med mitt syfte och mina forsknings frågor.

För att man tydligt och enkelt ska kunna se hur läroböckerna är uppbyggda har jag gjort en tabell för att visa vad som tas upp i de olika böckerna. Jag har delat in staplarna i Sverige, Europa och arabvärlden med olika underrubriker och staplarna börjar med den äldsta boken först.

Tabell 1: Innehåll i undersökta läroböcker

	BERÄTTEL- SER UR ALLMÄNNA HISTORIEN ÅR <u>1921</u>	HISTORIA OCH SAMHÄLLS- LÄRA ÅR <u>1950</u>	HISTORIA, LÄROBOK FÖR GRUND- SKOLAN ÅR <u>1967</u>	HISTORIA PUNKT SO ÅR <u>2003</u>
<u>Sverige</u>				
-kyrkan		X		X
-kungar		X		X
-skolväsendet		X		
-jordbruk och handel		X		X
<u>Europa</u>				
-folkvandringarna	X		X	X
-kyrkan			X	X
-uppfinningar	X			X
-vikingar			X	
<u>Arabvärlden</u>				
-islam	X		X	X
-Muhammed	X		X	X
-kulturen			X	X

Källa: se kapitel 1.4

Det som man kan se tydligt i den här tabellen är att ju nyare boken blir desto mer tas det upp i boken. Man ser att författarna i de två böckerna från 1967 och 2003 inte är så enkelspåriga utan har tagit med saker i ett större perspektiv. När man sedan tittar på de två äldsta böckerna ser man tydligt att de håller sig till en eller två olika skeenden. Den ena tar bara upp om Sveriges historia medan den andra boken inte tar upp någonting alls om Sveriges historia, utan inriktar sig helt på Europa och arabvärlden. Man kan också se att endast boken från år 1967 tar upp om vikingar och att boken från år 1950 är själv om att skriva om skolväsendet. Den nyaste boken från år 2003 tar upp mycket om Sveriges historia vilket skiljer sig från de äldre böckerna fransett boken från år 1950 som endast tar upp om Sveriges historia.

När det gäller hur bilden har sett ut av medeltiden i dessa böcker, om den här perioden framställs som mörk och trist och om man kan se en förändring mellan böckerna vad som tas upp. Jag tänker redogöra för en bok i taget för att det ska bli så enkelt som möjligt att läsa och förstå.

I boken *berättelser ur allmänna historien för folkskolan* från år 1921, tas det upp om folkvandringar, kyrkan, arabväldet och uppfinningar. Folkvandringarna beskrivs som en period med mycket krig och konflikter, där människor trängde undan andra människor för att kunna erövra olika platser. När det gäller kyrkan beskrivs det om hur stor makt kyrkan hade över folket, hur mycket mer värda prästerna var än det vanliga folket. Hur vissa människor drog sig undan och det bildades kloster. Det beskrivs även om påvarnas inverkan på samhället och deras påverkan på människorna. Arabväldet tas det inte upp mycket om, det berättas mest om Muhammeds kämpande för sin tro. Det mest intressanta som den här tidigt skrivna boken tar upp enligt mig är om uppfinningarna, det står väldigt kort om det men jag trodde inte att det skulle stå något alls. Det berättas om böckernas utveckling och om t ex kompassen.

Om man ska titta på vad Kjell Härenstam skrev i sin bok, *skolboks islam*, om hur islam framställs skriver han att det skrivs mest om konflikter och krig när det gäller islam. Om man tittar på hur det står skrivet i den här boken så tycker jag ändå att den här delen inte tar upp så mycket om det utan mer om islams bildande.

När det gäller teorin som Michael Nordberg har skrivit om att många inte vill veta av 1300- och 1400-talet märker man tydligt i den här boken. Den tar inte ens upp om pesten, vilket jag tycker är mycket märkligt, det skrivs så gott som ingenting om de här århundradena. Det tas heller inte upp något om kvinnornas ställning och ingenting om Sveriges historia. Om man ska titta på om medeltiden framställs som en mörk period så tycker jag att den känns lite mörk och det händer mycket elände. Men samtidigt trodde jag att en bok som är skriven år 1921 skulle framställa medeltiden som en ännu mera trist och hemsk period än vad den gör.

Det som boken tar upp som ger en bra bild av medeltiden är enligt mig att religionen islam bildas, klostren grundas och alla uppfinningar som kom under den här tiden. Förutom dessa saker tycker jag att medeltiden känns ganska trist med mycket konflikter och krig.

I boken, *Historia och samhällslära för folkskolan 1* från år 1950 tas det upp om katolska seder och bruk och landskapet, kungarnas roll, adel, präster, borgare och bönder, Gotlands storhets tid och heliga Birgitta och social historia. När det gäller katolska seder, bruk och landskapet så beskrivs det lite om hur människorna levde för att följa den katolska läran och när det gäller landskapet står det enbart om vem som styrde i varje landskap. När det gäller kungarnas roll tas det upp väldigt många olika kungar som regerat i Sverige. Adel, präster, borgare och bönder berättas det om för att visa hur samhällsklasserna kom till. I Gotlands storhetstid och heliga Birgitta står det skrivet om hur betydelsefull Gotland var under den här tiden och om heliga Birgitta beskrivs det kort om hennes liv. Den sista delen om socialhistoria tas det upp om jordbrukets betydelse för folket, vad man sålde och köpte när det gällde handeln och hur barnen gick i skolan.

Om man tittar på den här boken och jämför den med Michael Nordbergs teori ser man att det tas upp lite mer än föregående bok om 1300- och 1400- talen. Det skrivs t ex om heliga Birgitta som levde under den här tiden, om vissa kungar som regerade då och om unionskrigens tid som pågick i Sverige. Om man ska titta på hur perioden framställs ser man att det skrivs mycket om de olika kungarna som regerade i Sverige och där beskrivs det om många konflikter och krig som uppstod mellan olika personer för att de ville komma till makten. Men tittar man på socialhistorien som beskrivs så lyfts det fram mer positiva saker där. T ex hur människan levde, vad de försörjde sig på och även om barnens skolgång. Den här boken tar upp mest om krig och konflikter men lyfter samtidigt fram vissa positiva händelser under den här perioden.

I boken, *historia, lärobok för grundskolan, årskurs 9* från år 1967 tar upp delarna, hunnerna och germanerna, kristendomen och det östromerska kejsardömet, arabvärlden och vikingatåg i västerled. När det gäller hunnerna och germanerna står det mest om de olika folkstammarna och deras vandringar. I kristendomen och det östromerska kejsardömet står det om hur kristendomen spred sig och om vad som hände i det östromerska kejsardömet som att det t ex byggdes kyrkor och att den bysantinska kulturen var rik. I kapitlet om arabvärlden berättas det om Muhammed, den arabiska kulturen och vilken påverkan den har haft på oss. Om vikingarna står det inte så mycket, det står mest om nordens människor och deras lilla folkvandring som kallas vikingatåg.

Här kan man se en tydlig förändring mot de andra två böckerna som är skrivna senare, det

tas upp mörka sidor men betydligt mer lyfts fram som visar en helt annan sida än tidigare. Text om arabvärlden tas det upp Muhammeds krig mot de otrogna men det tas även upp hur duktiga araberna var på många andra saker än att enbart att kriga. Men även här har Michael Nordberg rätt för det skrivs nästan ingenting om 1300- och 1400-talen, det tas inte ens upp om pesten vilket är lite märkligt.

Om man tittar på vad Kjell Härenstam kom fram till i sin bok, *skolboks islam*, ser man att den här läroboken skiljer sig lite åt eftersom den inte enbart skriver om krig utan även lyfter fram bra saker om arabvärlden. Här får man en bredare bild om araberna och deras religion islam än vad många andra böcker ger.

I boken *Gleerups historia punkt SO* från år 2003 tas det upp om, folkvandringarna, socialhistoria, arabvärlden, norden under medeltiden, människorna och kyrkan. Om folkvandringarna tas det upp om olika folkslag som vandrade och krigade. Om socialhistorian tas det upp mycket om hur människan levde, hur samhället var uppbyggt, det tas även upp om uppfinningar. Det som skiljer sig mest från de andra böckerna är att den tar upp och beskriver hur människorna levde, både de fattiga och de rika. Den här boken beskriver det mer detaljerat för att verkligen visa hur det såg ut på den här tiden. När det gäller arabvärlden tas det upp om Muhammed, vilka länder som araberna erövrade och vad som kom att hända med arabväldet. Norden under medeltiden, människorna och kyrkan ägnas det inte så stor del till, den tar upp om hur nordn växer fram, när medeltiden börjar i nordn och om vilken makt kyrkan hade på människorna.

Här kan man se en tydlig utveckling på läroboken eftersom den tar upp mer verklighets trogna saker som hur de levde, på gården och på slottet, hur de klädde sig, vad de åt osv. jag tycker att den här boken är skriven på ett helt annat sätt än de äldre böckerna. Den tar upp om olika krig så på det sättet tar den fram eländet med den här perioden men samtidigt lyfter den fram mycket positivt också. Så den här boken känns som den har hittat en hyfsad balans med avsnittet om medeltiden.

Om man tittar på och jämför med teorin av Michael Nordberg så skrivs det om 1300- och 1400-talen här, inte jätte mycket men den tar ändå upp väsentliga saker om de århundradena. Boken speglar medeltiden som både en bra och positiv period och en period med mycket elände. Den tar fram både bra och dåliga saker vilket visar på en utveckling inom läroböckernas framställning.

Om man ska sammanställa allt som jag har kommit fram till ser man en klar utveckling i böckerna ju nyare de blir. De äldre böckerna fokuserar mest på ett visst område och tar mest upp om allt elände, man kan säga att medeltiden framställs som väldigt mörk och dyster i

dessas böcker så som Michael Nordberg också har kommit fram till i sina studier. Medan de två nyaste böckerna tar upp ett bredare perspektiv och går in för att visa en djupare bild av medeltiden än de andra. Man kan också tydligt se att medeltiden inte framställs som lika grå och trist i dessa två böcker. Men man kan även se en klar utveckling från boken som skrevs år 1967 och den som skrevs år 2003. Boken från år 2003 går in mer detaljerat i hur människorna levde och tar fram sådant som jag tror intresserar eleverna mer. I den här boken känns inte medeltiden lika dystert som den gör i de andra böckerna. Visst känns perioden lite svår att leva i, men inte på samma sätt som den gör i de andra böckerna. Det stämmer även som Michael Nordberg skriver att man inte vet mycket om kvinnornas ställning. Det tas inte upp någonting om detta i någon av böckerna, vilket hade varit intressant att läsa om. Att få en bild av hur kvinnornas liv såg ut, vad de t ex arbetade med osv. Man kan även se om man tittar i tabellen som jag har med, att den enda boken som har med Sveriges, Europas och arabvärldens historia är den nyaste boken från år 2003. Vilket tydligt visar att läroboksförfattarna idag anser att det är viktigt att få med alla delarna för att få en hel och korrekt bild av epoken medeltiden. Jag skrev tidigare i uppsatsen att det skulle bli intressant att se om boken från år 1921 skilde sig mycket från de andra eftersom det var år 1940 som läroböckerna började granskas mer ordentligt. Men jag ser ingen tydlig skillnad på den boken jämfört med den från år 1950. Båda böckerna skrivs på ett likartat sätt enligt mig.

Avslutningsvis vill jag säga att tycker att läroböckerna går åt rätt håll när det gäller utvecklingen. Jag trodde innan jag började med det här arbetet att det skulle vara en större skillnad mellan böckerna än vad det var, men man kan ändå se en klar skillnad mellan dem. Sedan tror jag att det är svårt att komma ifrån att det hände mycket elände under medeltiden, man måste även ta med det i läroböckerna. Men det viktigaste enligt mig är att ta fram både bra och dåliga saker så att man hittar en balans mellan kapitlen i böckerna. Just för att eleverna ska få en så bred bild som möjligt och kunna förstå på ett bra sätt hur det var att leva under den här perioden. Jag förstår att det måste vara svårt att skriva en lärobok, att få fram det som man anser är det viktigaste att ta med och alla människor har olika syn på vad som är viktigast. Vilket gör att även dagens lärare säkert har olika syn på vilken bok de vill använda i sin undervisning. Men det som jag anser är viktigt att ha i åtanke är att man inte enbart ska hålla sig till läroboken utan mer ha den som ett stöd och som en hjälp. Många lärare använder nästan enbart läroboken i sin undervisning och det anser jag inte är bra. Utan jag anser att man även ska använda annat material så att man får fram en så bra och bred bild som möjligt för eleverna. Och det viktigaste av allt, försöka göra undervisningen så rolig och intressant som möjligt för eleverna så att de vill lära sig mer om vår historia. Likaså är det viktigt att tänka på

vad som står i boken, *historiedidaktiska utmaningar* som är skriven av Ulf Zander. Det som läroboksförfattarna anser är viktigt och vad vi som lärare tar upp på våra lektioner, styr barnens och ungdomarnas syn och uppfattning om historien som också leder till vad de kommer att ha för ställningstagande när de blir vuxna.

4. Sammanfattning

Uppsatsens syfte var att undersöka om läroböckerna på högstadiet när det gäller medeltiden har förändrats mellan åren 1921-2003. Om man kan se en tydlig förändring och om medeltiden framställs som mörk och trist i alla dessa böcker.

För att jag skulle kunna svara på dessa frågor har jag valt att titta på fyra stycken olika böcker från åren, 1921, 1950, 1967 och 2003, just för att få en så bred bild som möjligt. Jag har använt mig av en teori som Michael Nordberg har skrivit där han lyfter fram att medeltiden inte alls är så mörk och trist med mycket elände som många tror.

Man kan se en tydlig förändring mellan böckerna när man granskar dem, ju nyare de blir desto mer tar de upp. De tar upp om mer saker och det skrivs på ett annat sätt, det blir ett bredare perspektiv kan man säga. De två äldsta böckerna från år 1921 och 1950 tar endast upp om en eller två viktiga rubriker så som t ex Sveriges historia eller Europas och arabernas välde. Medan de två nyaste tar upp båda dessa delar och även annat också. Likaså när det gäller om medeltiden framställs som mörk och trist med mycket elände så förändras skrivsättet i böckerna en hel del. Det tas upp om eländet i alla böcker men på lite olika sätt och de nyaste böckerna tar även upp om allt bra som hände. Jag tycker att den nyaste boken har hittat en bra balans när det gäller vad den tar upp och på vilket sätt.

Avslutningsvis vill jag säga att det har skett en utveckling när det gäller hur läroböckerna skrivs och det till det bättre, utvecklingen har gått åt rätt håll kan man säga, vilket vi ska vara mycket tacksamma för.

Referens- och litteraturlista

Andolf Göran, *Historien på gymnasiet, undervisning och läroböcker 1820-1965*, 1972, Esselte studium, Stockholm, Göteborg, Lund

Brandell Georg, *Berättelser ur allmänna historien för folkskolan*, 1921, Stockholm

Härenstam Kjell, *Skolboks-islam, analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap*, 1993, Göteborg

Kovacs Dudas, *Ras? En undersökning om framställningen av ras i läroböcker i historia för gymnasiet under perioden 1930-idag*, 2003, Karlstad

Läromedelsförfattarnas förening, *lärobok om läroböcker*, 1991, Uppsala

Nilsson Kjell, Olofsson Hans, Uppström Rolf, *Historia punkt SO*, 2003, Malmö

Jensen Södring, *Historie undervisnings teori*, 1978, Köpenhamn

Nordberg Michael, *Den dynamiska medeltiden*, 1996, Stockholm

Selander Staffan, *Läroboks kunskap*, 1999, studentlitteratur, Lund

Skolöverstyrelsen, *Läroplan för gymnasieskolan, Lgy-70*, 1975, Stockholm

Skolöverstyrelsen, *Läroplan för grundskolan, Lgr-80*, 1980, Stockholm

Tham Wilhelm, *Historia lärobok för grundskolan årskurs 9*, 1967, Stockholm

Toldner Ture, *Historia och samhällslära för folkskolan 1, Sveriges historia*, 1950, Stockholm

Zander Ulf, *Att legitimera och bli legitimerat, historie ämnet förr och nu i Sverige och annorstädes*, I:Larsson Hans Albin (red.) *Historiedidaktiska utmaningar*, 1998, Jönköping

